

GT.0000019193

BỘ Y TẾ
TRƯỜNG CÁN BỘ QUẢN LÝ Y TẾ

CÁC NGUYÊN LÝ CƠ BẢN
CỦA
DỊCH TỄ HỌC

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

YÊN
ỆU

**Các nguyên lý cơ bản của
DỊCH TẾ HỌC**

BỘ Y TẾ
TRƯỜNG CÁN BỘ QUẢN LÝ Y TẾ

Các nguyên lý cơ bản của
DỊCH TỄ HỌC

(TÀI LIỆU GIẢNG DẠY SAU ĐẠI HỌC)

Nhập môn

Dịch tễ học và thống kê sinh học ứng dụng

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

HÀ NỘI 1997

Chủ biên:

PTS. Lê Vũ Anh

Tham gia biên soạn:

Thạc sỹ: Nguyễn Trần Hiến

Thạc sỹ: Nguyễn Đỗ Nguyên

Thạc sỹ: Phạm Hoàng Anh

Thạc sỹ: Phan Vũ Diễm Hằng

Kỹ sư: Trần Thành Đô

Thư ký biên soạn:

Bác sỹ: Trần Hữu Bích

Bác sỹ: Lã Ngọc Quang

Mục lục

Bài 1: Giới thiệu dịch tễ học	13
Mục tiêu	13
Giới thiệu	15
Diễn tiến	18
Ứng dụng	23
Cách tiếp cận dịch tễ học	26
Định nghĩa trường hợp bệnh	26
Số và tỉ lệ	29
Dịch tễ học mô tả	30
Dịch tễ học phân tích	47
Tính nguyên nhân	49
Bộ ba dịch tễ học: Tác nhân, Túc chủ và Môi trường	50
Những nguyên nhân cấu phần và những chiếc bánh nguyên nhân	52
Dịch tễ học trong thực hành y tế công cộng	54
Giám sát Y tế công cộng	54
Điều tra bệnh	55
Những nghiên cứu phân tích	56
Đánh giá	57
Những chủ đề lựa chọn trong Dịch tễ học và bệnh	57
Lịch sử tự nhiên và phổ của bệnh	58
Dây chuyền lây	60
Sự xuất hiện bệnh dịch	69
Tóm tắt	74
Câu hỏi tự đánh giá	75
Bài 2: Đo lường tần số bệnh trạng	83
Mục tiêu	83
Giới thiệu về phân bố tần số	84
Tóm tắt các loại biến	85
Giới thiệu về các đơn vị đo tần số	86

Tỉ suất, tỉ số và tỉ lệ	86
Ứng dụng của tỉ suất, tỉ số và tỉ lệ	88
Đơn vị đo tần số mắc bệnh	90
Tỉ lệ mới mắc	91
Tỉ lệ hiện mắc	94
Tỉ lệ tấn công	97
Tỉ lệ tấn công thứ phát	97
Tỉ lệ mắc theo đơn vị người - thời gian	100
Tỉ suất nguy cơ	101
Tỉ suất tỉ lệ	103
Tỉ suất chênh	104
Tỉ số qui thuộc	105
Các đơn vị đo tần số tử vong	106
Tỉ lệ tử vong	106
Số năm mất khả năng sống tiềm tàng và tỉ lệ giảm khả năng sống tiềm tàng	115
Những đơn vị đo tần số sinh	118
Tổng kết	119
Bài tập	119
Câu hỏi tự đánh giá	124
Bài 3: Các phương pháp dịch tễ học	
và sự chọn lựa phương pháp nghiên cứu	131
Mục tiêu	131
Các phương pháp dịch tễ học	132
Nghiên cứu mô tả	133
Các dạng nghiên cứu mô tả	133
Nghiên cứu tương quan	133
Các thông báo về một ca bệnh hay một nhóm ca bệnh	134
Nghiên cứu ngang	135
Hình thành giả thuyết từ các nghiên cứu mô tả	137
Nghiên cứu phân tích	139
Nghiên cứu bệnh - chứng (nghiên cứu hồi cứu)	139
Định nghĩa	139

Tuỳ theo nguồn của bệnh và chứng mà nghiên cứu bệnh chứng có thể phân thành	139
Tuỳ theo mục đích của nghiên cứu các nghiên cứu ca chứng có thể phân thành:	
nghiên cứu thăm dò hoặc nghiên cứu phân tích.	139
Chỉ số đo lường mối liên quan thống kê	140
Lập kế hoạch và tiến hành nghiên cứu	142
Phân tích kết quả	147
Nghiên cứu thuần tập	149
Định nghĩa	149
Các loại nghiên cứu thuần tập	149
Thiết kế nghiên cứu thuần tập	151
Các chỉ số được đánh giá trong nghiên cứu thuần tập	155
Nghiên cứu can thiệp	157
Định nghĩa	157
Các dạng nghiên cứu can thiệp	157
Các vấn đề trong nghiên cứu can thiệp	158
Các vấn đề trong thiết kế và tiến hành thử nghiệm	158
Các vấn đề nảy sinh trong phân tích và đánh giá kết quả	162
Liên quan thống kê và quan hệ nhân quả	163
Đánh giá sự tồn tại của mối liên quan thống kê có giá trị	163
Ngẫu nhiên	163
Các sai lệch (bias)	163
Các yếu tố gây nhiễu	164
Đánh giá về mối quan hệ nhân quả	164
Bài 4: Giám sát y tế công cộng	165
Mục tiêu	165
Giới thiệu Giám sát sức khoẻ công cộng	166
Mục đích và việc sử dụng giám sát	169
Theo dõi những sự kiện sức khỏe	169
Liên hệ với hoạt động y tế công cộng	171
Cách sử dụng khác của giám sát	172

Những nguồn dữ liệu	173
Dữ liệu tử vong	174
Dữ liệu mắc bệnh	174
Những cuộc điều tra sức khỏe và quần thể chung	176
Những hệ thống giám sát các chỉ số bệnh tật	176
Tiến hành giám sát	179
Thu thập dữ liệu giám sát	179
Phân tích số liệu giám sát	185
Phân tích	187
Phân phát những số liệu giám sát	188
Liên kết với những hoạt động YTCC	189
Đánh giá một hệ thống giám sát	191
Tầm quan trọng	191
Những mục tiêu và hoạt động	192
Ích lợi	194
Quy kết	194
Những yêu cầu về nguồn lực	195
Kết luận	196
Những hạn chế của hệ thống báo cáo bệnh phải khai báo	196
Báo cáo thiếu	196
Không đảm bảo đúng thời gian	198
Không đảm bảo những định nghĩa trường hợp	198
Những cách để tăng cường hệ thống giám sát	198
Tăng nhận thức của các thầy thuốc thực hành	198
Đơn giản hoá báo cáo	199
Thường xuyên thông tin ngược	199
Mở rộng mạng lưới	199
Giám sát chủ động	199
Thiết lập một hệ thống giám sát	200
Lý do	200
Mục tiêu	201
Định nghĩa trường hợp	201
Hành động	202

Hợp tác	202
Thực hiện	203
Bài tập	203
Câu hỏi tự đánh giá	204
Bài 5: Điều tra một vụ dịch	211
Mục tiêu	211
Giới thiệu về điều tra một vụ dịch	212
Các vụ dịch chưa được điều tra	212
Tại sao lại phải điều tra một vụ dịch	212
Kiểm soát và phòng ngừa	213
Cơ hội nghiên cứu	214
Đào tạo	215
Những mối quan tâm về mặt cộng đồng, chính trị và pháp lý	215
Những điều cần cân nhắc của chương trình	215
Các bước tiến hành điều tra một vụ dịch	216
Bước 1: Chuẩn bị xuống hiện trường	217
Bước 2: Xác định sự tồn tại của vụ dịch	218
Bước 3: Kiểm tra chẩn đoán	220
Bước 4: Định nghĩa, xác định và đếm các đối tượng điều tra	220
Bước 5: Tiến hành dịch tễ học mô tả	226
Bước 6: Xây dựng giả thuyết	236
Bước 7: Đánh giá giả thuyết	238
Bước 8: Hoàn thiện giả thuyết và thực hiện các nghiên cứu bổ sung	246
Bước 9: Áp dụng các biện pháp kiểm soát và phòng ngừa	248
Bước 10: Thông báo về kết quả điều tra	248
Một vụ dịch viêm đường ruột trong cuộc hành hương về Mecca	249
Câu hỏi tự đánh giá	256
Bài 6: Sàng tuyển phát hiện bệnh	265
Mục tiêu	265
Quá trình tự nhiên của bệnh	265
Các cấp độ dự phòng	267